

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ І
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ГРАНІ

- Образ горбачовської «перебудови» 1985-1991 років у сучасній історіографії: проблема термінології та інтерпретації
- Територіальний маркетинг и «Євро-2012»
- Проблеми гендерної рівності в контексті основних типів демократії

ГРАНІ

№4 | 60 | 2008

АДРЕСА:

вул. Леніна, 14, к.5
м.Дніпропетровськ,
Україна, 49000
Тел.: (056) 744-38-41
Факс.: (056) 744-42-39
E-mail:almagrani@list.ru
www.grani.org.ua

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор

С.В.Шевцов

Заступник головного редактора:

К.М.Колесников

Комп'ютерне макетування:

О.В.Волошин

Інформаційний відділ:

А.О.Кирилук

Директор:

О.В.Гусаревич

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

А.Г.Болебрух	- д.і.н., проф., акад. Укр. академії іст. наук
П.І.Гнатенко	- д.філос.н., проф., член-кор. Академії пед. наук України
В.Г.Городяненко	- д.і.н., проф.
В.Д.Демченко	- д.філол.н., проф.
В.М.Денисенко	- д.політ.н., проф.(Львів)
В.В.Іваненко	- д.і.н., проф., акад. Укр. академії іст. наук
М.М.Карabanов	- д.і.н., проф. (Київ)
Ф.М.Кирилук	- д.філос.н., проф.(Київ)
С.О.Макеєв	- д.соц.н., проф.(Київ)
С.М.Наумкіна	- д.політ.н., проф. (Одеса)
В.О.Панфілов	- д.філос.н., проф.
Ф.І.Прокоф'єв	- д.філос.н., проф.
В.І.Пронякін	- д.філос.н., проф.
В.І.Патрушев	- д.соц.н., проф. (Москва)
С.І.Світленко	- д.і.н., проф.
В.І.Судаков	- д.соц.н., проф.(Київ)
Є.І.Суїменко	- д.філос.н., проф.(Київ)
О.С.Токовенко	- д.філос.н., проф.
Ф.Г.Турченко	- д.і.н., проф.(Запоріжжя)
О.А.Удод	- д.і.н., проф.
Г.П.Щедрова	- д.політ.н., проф.(Луганськ)
В.К.Якунін	- д.і.н., проф.

РЕДАКЦІЙНА РАДА

С.А.Квітка	- керуючий справами виконкому Дніпропетровської міської ради
Є.І.Бородін	- заступник голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації
М.В.Поляков	- д.фіз.-мат. н., проф.
Г.І.Осадча	- д.соц.н. проф.(Москва)
Кен Робертс	- проф. соціології Ліверпульського університету (Великобританія)

ІСТОРІЯ	Колесников К.М. Торгівля та її регулювання в античності: загальні тенденції та північнопричорноморська специфіка (частина 2)	3
	Морозов О.В. Зовнішньоторговельна політика Російської імперії в умовах континентальної блокади 1807-1812 рр.	7
	Косяк С.М. Німецький релігійно-місіонерський рух в Африці (друга половина XIX ст.).	11
	Коляструк О.А. Повсякдення життя радянського суспільства 1920-1930-х рр. у сучасній російській історіографії	15
	Дутчак В.В. Українська революція на Катеринославщині та Херсонщині. Завершальний етап (огляд подій, 1921 рік)	20
	Тарасов В.В. Образ горбачовської «перебудови» 1985-1991 років у сучасній історіографії: проблема термінології та інтерпретації	25
	Марченко Р.В. Комісії та групи з опрацювання проекту нової Конституції незалежної України 90-х рр. XX ст. Утворення, персональний склад, підсумки діяльності	28
	Громов В.Е. К вопросу о духовном содержании нравственности. Этика разумного эгоизма и нравственная жизнь	32
	Айтов С.Ш. Философские науки, историческая антропология и изучение социально-культурного феномена интеллигенции	38
	Панфилов В.А., Коломейцев А.Е. Проблема истины в абстрактной и прикладной математике (часть 2)	41
Павлова Т.С. Трансцендентально-антропологічні засади антиномічного статусу моралі і права у практичній філософії І. Канта	48	
Осетрова О.О. З. Фрейд: теорія потягу до смерті та її значення	53	
Кравцов Ю.С. Коммуникативная проблематика информационного общества	58	
Александрова Е.С. Институциональные основания становления среднего класса в современном украинском обществе	62	
ФІЛОСОФІЯ	Акимов Д.И. Территориальный маркетинг и «Евро-2012»	68
	Безрукова О.А. Становлення соціології дитинства: від досліджень соціалізації до нової соціологічної галузі	71
	Зоська Я.В. Стилї життя студентів: спроба визначення методики дослідження	76
	Дурманенко О.О. Релігійність студентської молоді: перспективи соціологічного дослідження (на прикладі студентства Волині)	81
	Нечитайло И.С. Исследование роли образования как фактора формирования социально-классовой идентичности (некоторые результаты глубинных групповых интервью)	86
	Матвійчук Т.Д. Соціальна ідентичність у контексті розвитку громадянського суспільства	88
	Бабак І.М. Ідентифікація особистості як соціально-психологічний механізм подолання бідності	92
	Мягких В.Б. Дослідження здоров'я у вітчизняній соціологічній науці: історичний аспект	94
	Береговой В.І. Об'єктивне негативно-рефлексивне соціологічне понятійне поле в кількісних методах прогнозування апогею військово-політичного конфлікту (частина 1)	99
	СОЦІОЛОГІЯ	Тупиця О.Л. Моделі взаємодії профспілок та політичної влади в контексті сучасного світового досвіду
Zherebkin M.S. From ideological analysis to the critique of ideology and the importance of this 'new turn' in political theory for an analysis of the phenomenon of Postcommunist national ideologies		110
Давидович С.Н. Становлення багатопартійної системи як важливої умови демократизації суспільства		115
Северинюк В.М. Науково-теоретичні витоки та головні концептуальні засади політичного біхевіоризму		119
Лендзел М.О. Теоретико-методологічні аспекти дослідження місцевих політичних еліт країн Центральної та Східної Європи		124
Худолій А.О. Філософія зовнішньої політики экс-президента США Дуайта Ейзенхауера		129
Ткаченко О.М. Проблеми гендерної рівності в контексті основних типів демократії		133
Стряпко І.О. Поширення української літературної мови на Закарпатті в 20 роках XX століття		137
Майборода М. І. «Народний Союз Наша Україна» у політичному процесі Донецької області		140
Плакіда Р.М. Молодіжний робітничий рух як специфічна риса молодіжного руху Донецької області		145
ПІЛІТОЛОГІЯ	Проскуріна О.О. Політична культура України: етапи й тенденції розвитку від перебудови до сьогодення	150
	Рибак А.І. Аналіз державної політики: деякі теоретичні аспекти	154
	Михайловська О.Г. Інституційні деформації у процесі розвитку громадянського суспільства в Україні	160
	Фисун А.А. Патримониалізм в теорії господства М. Вебера	165
	РЕЦЕНЗІЯ	
	Куделко С.М. Історія повсякденності через призму історіографії та методології	170
	Хітерер В.М. Рецензія на книгу Олега Козерода «Євреї України в період нової економічної політики: 1921–1929 рр.»	171
	АНОТАЦІЯ	172

CONTENTS

HISTORY	<p>Kolesnykov K.M. Trade and Its Regulation in Antiquity: General Tendencies and North Black Sea Specifics (Part 2) 3</p> <p>Morozov O.V. The Russian Empire's Foreign Trade Policy in Conditions of the Continental Blockade of 1807–1812 Years 7</p> <p>Kosyack S.M. German Religious-Missionary Movement in Africa (the Second Part of the 19th Century) 11</p> <p>Kolyactruck O.A. Daily Life of the Soviet Society of 1920–1930 Years in Contemporary Russian Historiography 15</p> <p>Dutchack V.V. Ukrainian Revolution in Katerinoslav and Kherson Regions. Closing Period (the Observation of Actions of 1921) 20</p> <p>Tarasov V.V. The Gorbachov Perestrojka' Image of 1985–1991 Years in Contemporary Historiography: the Problem of Terminology and Interpretation 25</p> <p>Marchenko R.V. Commissions and Groups of Development of the Project of New Constitution of Independence Ukraine in 90-s of the 20th Century: Forming, Personal Stuff, Results of Activity 28</p>
PHILOSOPHY	<p>Gromov V.E. To the Question about Spiritual Content of Morality. Ethics of Rational Egoism and Moral Life 32</p> <p>Aytov S.Sh. Philosophical Sciences, Historical Anthropology and Investigation of Social-Cultural Phenomenon of Intelligentsia 38</p> <p>Panfilov V.A., Kolomejtsev A.E. The Problem of Truth in Abstract and Applied Mathematics (Part 2) 41</p> <p>Pavlova T.S. Transcendental-Anthropological Foundations of Antinomian Status of Morality and Law in I. Kant's Practical Philosophy 48</p> <p>Osetrova O.O. S. Freud: Theory of Desire to Death and Its Meaning 53</p> <p>Kravtsov Yu.S. Communicative Problems of Information Society 58</p> <p>Alexandrova E.S. Institutional Foundations of Becoming the Middle Class in Contemporary Ukrainian Society 62</p>
SOCIOLOGY	<p>Akimov D.I. The Territorial Marketing and «Euro 2012» 68</p> <p>Bezrukova O.A. Becoming of Sociology of Childhood: From Researching of Socialization to the New Sociological Branch 71</p> <p>Zos'ka Ya.V. Student Lifestyle: Experience of Determination of the Method of Researching 76</p> <p>Durmanenko O.O. Religiousness of Students: Perspective of Sociological Investigation (Based on Volhyn Students' Life) 81</p> <p>Nechitajlo I.S. Researching of the Role of Education as the Factor of Forming of Social-Class Identity (Some Results of Deep Group Interviews) 86</p> <p>Matvijchuck T.D. Social Identity in the Context of Development of Civil Society 88</p> <p>Baback I.M. Personal Identification as Social-Psychological Mechanism of Overcoming of Poverty 92</p> <p>Myagkih V.B. Researching of Health in Ukrainian Sociology: Historical Aspect 94</p> <p>Beregovoj V.I. Objective Negative-Reflective Sociological Notion Field in Quantitative Methods of Forecast of High Point of Military-Political Conflict (Part 1) 99</p>
POLITICAL SCIENCES	<p>Tupytsya O.L. Models of Interrelations of Trade Unions and Political Power in the Context of Contemporary World Experience 104</p> <p>Zherebkin M.S. From ideological analysis to the critique of ideology and the importance of this 'new turn' in political theory for an analysis of the phenomenon of Postcommunist national ideologies 110</p> <p>Davydovych S.N. Becoming of Multipartism System as the Main Condition of Democratization of Society 115</p> <p>Severinyuck V.M. Scientific-Theoretical Origins of Conceptual Frameworks of Political Behaviorism 119</p> <p>Lend'el M.O. Theoretical-Methodological Aspects of Researching of Central and Eastern Europe States' Local Political Elites 124</p> <p>Hudolij A.O. The Dwight Eisenhower's Philosophy of Foreign Policy 129</p> <p>Tkachenko O.M. Problems of Gender Equality in the Context of Main Types of Democracy 133</p> <p>Stryapko I.O. Spreading of Ukrainian Literature Language in Trans-Carpathian Region in 20-s of the 20th Century 137</p> <p>Majboroda M.I. «National Union Our Ukraine» in Political Process of Donetsk Region 140</p> <p>Plakida R.M. Youth Work Movement as a Specific Feature of Youth Movement of Donetsk Region 145</p> <p>Proskurina O.O. Political Culture of Ukraine: Periods and Tendencies of Development from Perestrojka to Nowadays 150</p> <p>Ryback A.I. Analyses of State Policy: Some Theoretical Aspects 154</p> <p>Mychailovs'ka O.G. Institutionalization Deformations in the Process of Development of Civil Society in Ukraine 160</p> <p>Fisun O.A. Patrimonialism in the theory of domination of Max Weber 165</p>
	<p>REVIEW</p> <p>Kudelko S.M. History of Daily Life Through the Prism of Historiography and Methodology 170</p> <p>Hiterer V.M. The Review of the Oleg Kozherod's Book «Jews of Ukraine in the Period of New Economical Policy: 1921–1929 Years» 171</p>
	<p>ABSTRACTS 172</p>

Полученные результаты, на наш взгляд, свидетельствуют о том, что проблема влияния учебных программ (как официальных, так и скрытых) на процесс социально-классовой идентификации и дифференциации в системе

образования заслуживает особого внимания социологов. Именно подробному изучению подобного влияния мы планируем посвятить нашу дальнейшую научно-исследовательскую деятельность.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бродська С.С. Класова самоідентифікація населення України / С.С. Бродська, С.М. Оксамитна // Наукові записки. Том 19. Соціологічні науки. – 2001. – С. 44-49.
2. Воропай Т.С. В поисках себя: Идентичность и дискурс / Т.С. Воропай; Харьк. гос. политехн. Ун-т. – Х. : Б.и., 1999. – 418 с.
3. Ковалиско Н. Социальная стратификация: теоретические и методологические основания исследования на региональном уровне / Н. Ковалиско // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2006. - № 3. – С. 137 – 151.
4. Кон М. Соціальна структура і особистість за умов радикальних соціальних змін: порівняльний аналіз Польщі й України / М. Кон, В. Хмелько, В. Заборовський, К. Сломчинський, В. Мах, Р. Гутірес, К. Яницька, В. Паніотто, К. Хеймен // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - №1-2. – С. 57-71; 121-132.
5. Куценко О.Д. Ценностные идентификации и солидарности в реструктурирующемся обществе // Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. Вісник ХДУ. – 1997. – № 393. – С.21 – 28.
6. Куценко О. Становление социальных классов как проявление самоорганизационных процессов в обществе / О. Куценко // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 122-133.
7. Makeev С. Классовый анализ в современной социологии / С. Makeev // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2001. - №3. – С. 5 – 21.
8. Оксамитная С. Социально-классовые основы образовательного неравенства в Украине / С. Оксамитная // Социология: теория, методы, маркетинг – 2006. – №3. – С. 116 – 135.
9. Оксамитная С. Социальный класс как фактор дифференциации жизненных шансов / С. Оксамитная, С. Бродская // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2004. - №4. – С. 24 – 42.
10. Подольская Е.А. Проблемное поле глобально-информационной социологии / Е.А. Подольская // Вестник Одесского национального университета, Том. 12. – 2007. – Выпуск 6. – С. 443 – 447.

(Endnotes)

¹ Исследование проводилось 2007 г., в Харьковском гуманитарном университете «Народная украинская академия». В исследовании принимали участие студенты – магистранты трех факультетов: «Социальный менеджмент», «Бизнес-управление», «Референт-переводчик». В качестве объекта выступила именно студенческая молодежь выпускных курсов, исходя из тех соображений, что представители данной социальной группы находятся «в эпицентре» образовательных процессов, являясь одновременно и объектом, и субъектом этих процессов. Кроме того, они находятся у порога следующего жизненного этапа, связанного с окончанием учебы и началом активной профессиональной деятельности. Следовательно, студенты выпускных курсов, скорее всего, имеют достаточно четкие представления о своем социальном и профессиональном будущем, связанным (либо не связанным) с полученными в вузе знаниями по специальности.

Т.Д. МАТВИЙЧУК

СОЦІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Матвійчук Тарас Дмитрович - аспірант кафедри соціології економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Метою цієї статті є теоретичний аналіз ролі соціальної ідентичності у процесах становлення і розвитку громадянського суспільства. Соціальна ідентичність у контексті громадянського суспільства розглядається автором як один із соціальних чинників розбудови такого суспільства.

У контексті вивчення особливостей становлення громадянського суспільства як специфічного

соціального феномена важливим є врахування ролі та функцій соціальної ідентичності, на основі якої відбувається формування громадянськості та ефективної соціальної взаємодії.

Ціллю даної статті є теоретичний опис ролі соціальної ідентичності у процесах, пов'язаних з розвитком громадянського суспільства.

Як зазначає В.В. Андрусів, пояснення феномена ідентичності викликає дискусії у різних галузях

науки... «Ідентичність за своїм змістом та роллю охоплює широкий ряд визначень. Ідентичність формується по відношенню до етносу, нації, мови, релігії, гендера, класу тощо. Поруч із цим, ще більше редукціонізму додає широкий ряд соціальних ідентичностей, які конструюються місцем роботи, статусом, середовищем...» [1, 121].

Соціальна ідентичність, формуючи позицію індивіда чи групи по відношенню до інших, здійснює значний вплив на зміст і стиль суспільних відносин.

Як зазначають В.І. Тарасенко та О.О. Іваненко, «проблема соціальної ідентифікації українського суспільства в соціології ускладнена багатьма обставинами» [11, 166].

Однією з таких обставин, на думку цих авторів, є «несформованість у системі цієї науки такого визначального її структурного елемента, як загальнотеоретична соціологія, до складу якої мала б належати і загальносоціологічна теорія українського суспільства» [11, 166].

Саме тому вивчення та дослідження соціальної ідентичності посідає вагоме місце у загальнонотеоретичному аналізі процесів розвитку громадянського суспільства.

У процесах формування та розбудови громадянського суспільства задіяна значна кількість факторів та чинників, які є визначальними для його змісту, форми, функцій та суспільної ідентичності [5, 230].

В. Тарасенко та О. Іваненко зазначають, що соціальна ідентичність суспільства формується самим суспільством і має нормативний характер [10, 184].

Ці ж автори констатують, що в результаті свого історичного розвитку суспільство нагромаджує і застосовує досвід різноманітних ідентифікаційних практик, які замінюють, або доповнюють одна одну [10, 189].

Такі ідентифікаційні практики утворюють норми, під впливом яких відбувається засвоєння особистістю особливостей суспільної взаємодії.

В. В. Андрусів зазначає, що «нормативний зміст колективної ідентичності визначається її колективними правилами – практиками, які визначають ідентичність та визнаються іншими акторами. До них можна віднести правила, які визначають членство в групі та форми зовнішньої атрибутики. Цей набір конститутивних правил може бути об'єднаний під певну «рольову» ідентичність. Однак нормативний зміст впливає з ширших соціальних норм, ніж внутрішньо групові. Тим не менше, норми можуть бути соціальними або легальними доти, поки вони відповідають значенням групи та внутрішнім очікуванням її членів» [1, 125].

Саме нормативним характером соціальної ідентичності можна пояснити відмінності у процесах розвитку громадянського суспільства у різних державах. Адже, формуючись на

основі соціальної згоди та розвинутого відчуття солідарності, громадянське суспільство потребує досить розвинутої соціально-історичної бази.

Як вважає Н. Гапон, «проблема ідентичності як суб'єктивного відчуття неперервної самототожності одна з найактуальніших філософських та соціально-психологічних проблем» [3, 243].

Цей же автор зазначає, що «поняття ідентичності окреслює проблематику людської суб'єктивної реальності й визріває в площині співбуттєвої спільності» [3, 243].

Взаємозв'язок між соціальною ідентичністю та процесами розвитку громадянського суспільства полягає в тому, що саме під впливом ідентичності здійснюється формування громадянської свідомості та відчуття солідарності.

На думку Анатолія Карася, «розвиток громадянського суспільства в Європі супроводжувався: а) новим типом колективної ідентичності – національною свідомістю, поєднаною із громадянською свідомістю в контексті спільної недеспотичної національної держави-республіки; б) вимогою кожного народу-нації на право власного представницького демократичного врядування; в) вимогою до держави конституційно гарантувати свободу і права людини; г) новим типом господарсько-економічних відносин, базованих на конкуренції і вільному ринку; д) формуванням партійних політичних відносин з вимогою розподілу гілок влади; е) формуванням справжнього релігійного та асоціаційного плюралізму за умов визнання єдиного державного правового поля» [4, 435].

У процесі набуття соціальної ідентичності людина обирає для себе найбільш оптимальні, на її погляд, способи та стилі соціальної взаємодії. Таким чином, особистість чітко усвідомлює своє ставлення до зовнішнього соціального середовища та власного місця у ньому.

Соціальна ідентичність є співставленням індивіда з певною соціальною спільнотою, яка розглядається цим індивідом як Ми-група [8, 129].

Громадянське суспільство для власного ефективного функціонування потребує такого типу соціальної ідентичності, який спрямований на активну суспільну життєдіяльність, толерантність та солідарність.

Як зазначають В. І. Тарасенко та О. О. Іваненко, для соціального самовизначення суспільства важливими є його об'єктивні внутрішні параметри та координати, які б створювали умови для виявлення ним власної соціальної специфіки, ідентичності, тобто означення того типу соціуму, що існує та діє у суспільстві [11, 135-136].

Для розвитку громадянського суспільства важливо, щоб особистість мала позитивну громадянську спрямованість. Мова йде про розуміння і чітке усвідомлення людиною насамперед переваг активної громадянської позиції. Важливим є

також розуміння того, що кожна спільнота існує не лише завдяки економічній та виробничій взаємодії людей, але й внаслідок наявності соціальної ідентичності.

Для ідентифікації, за критерієм приналежності до єдиної спільноти, необхідними є саме діючі контакти [7, 20].

Соціальна ідентичність є системою переконань та уявлень людини про те, чим для неї є суспільство, спільнота, а також про те, яке місце займає, яку роль виконує і до якого покликання прагне людина.

Як вважає Ігор Білоконь, «громадянська ідентифікація забезпечує громадянську спрямованість, яка розкривається через різні характеристики свідомості особистості, серед яких є громадянські цінності, суспільні мотиви, патріотизм, соціально-політичні настановлення тощо. Взаємозв'язок моральності та громадянськості розкривається в площині соціально-політичних настановлень, які формуються у людини в процесі інтеріоризації соціально-політичних норм» [2, 45-46].

Суспільство є не просто системою фізично присутніх людей у межах певної території. Суспільство є, перш за все, духовно-психологічним спорідненням. Так само, як для будь-якої спільноти важливим є існування соціальної ідентичності, так і для суспільства, що розвивається як громадянське, важливою є наявність громадянської та національної ідентичностей.

Як зазначають В. Тарасенко та О. Іваненко, соціальна ідентифікаційна практика може бути розглянута як продукування та відтворення суспільством власної соціальної ідентичності... [10, 175].

Ці ж автори констатують, що ідентифікаційний процес у суспільстві розвивається в історичному плані, роблячи можливим самовизначення суспільства на основі минулого та сучасного, а також ототожнення його з певним варіантом розвитку подій у майбутньому [10, 175-176].

Важливо також врахувати, що становлення громадянського суспільства, як соціокультурного феномена, відбувається у межах багаторічного історичного розвитку соціуму.

В. Тарасенко та О. Іваненко зазначають, що соціальна ідентифікація визначається як атрибутивна властивість суспільства, що з'являється на ранніх історичних стадіях його формування [10, 172].

Описуючи соціальну ідентифікацію українського суспільства, ці ж автори констатують, що «ідентифікаційний процес має власну історію, етапи, форми свого становлення і розвитку» [10, 173].

Саме тому для ефективного аналізу ролі соціальної ідентифікації в процесах становлення громадянського суспільства важливе врахування історичної складової.

В.Тарасенко та О.Іваненко розглядають ідентифікаційний процес як атрибутивну характеристику, яка, в свою чергу, є невід'ємною складовою історичного процесу [10, 173].

Поняття та функції соціальної ідентичності тісно пов'язані з національною ідентичністю, яка за своїм змістом є основою як суспільства, так і держави. У контексті громадянського суспільства поняття національної ідентичності розглядається як один з найважливіших типів самоідентифікації і жодним чином не суперечить принципам суспільства, що розвивається як громадянське.

Ентоні Д. Сміт, досліджуючи національну ідентичність, формулює наступні її риси: «історична територія, або рідний край; спільні міфи та історична пам'ять; спільна масова, громадянська культура; єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів; спільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території» [6, 23]

Цей же автор зазначає, що «національна ідентичність за самою своєю суттю багатомірною...» [6, 23]

Національну ідентичність та ідентичність соціальну поєднує те, що вони є світоглядно утворюючими орієнтирами, що структурують для людини зовнішнє соціальне середовище, підтверджують позицію особистості стосовно соціуму.

Однією з складових національної ідентичності є національна ідея. Національну ідею можемо описати як набір уявлень про те, як найкращим чином повинно розвиватися суспільство, зберігаючи при цьому власну неповторність та ідентичності.

Національна ідея, як зазначають В. І. Тарасенко та О. О. Іваненко, «є соціальною як за змістом, так і за рольовою функцією» [11, 195]

Соціальність національної ідеї підтверджується також тим, що джерелом її є поняття нація (а не етнічність, яка і викликає багато дискусій).

Анатолій Карась наголошує на тому, що «якщо громадянському поступу в Україні згори буде надане спрямування до позанаціонального, то немає сумніву, що 1) воно буде не безнаціональним, а лише позаукраїнським за соціально-культурною ідентичністю; 2) це буде не громадянське суспільство, а квазісуспільство, адже флюктуційна державна влада змушена буде не допускати відкритої опозиції з боку тих, хто й надалі опиратиметься асиміляції» [4, 448]

У процесах, пов'язаних з розвитком громадянськості, національна ідея відіграла досить значну, часом передову роль. Саме тому розвиток сучасного українського громадянського суспільства слід розглядати як наслідок історичних та соціально-культурних процесів.

Анатолій Карась зазначає, що «в Україні соціальна інтенція дискурсу свободи й автентичності, що ідентифікується й

розгортається кризь цінності громадянського поступу й демократії, здійснювалася зокрема в контексті виборювання українського (україномовного) соціокультурного життєвого світу. Соціальна інтенція дискурсу патерналізму – клієнталізму, протилежного до свободи і демократії та історично ідентифікованого з неукраїнськими державно-політичними інституціями, майжебез винятку була і є ворожою (принаймні байдужою) до власне україномовного життєвого світу» [4, 473]

Також цей автор наголошує, що «обидві соціальні інтенції склалися в контексті власне української соціальної історії і функціонують як властиві для неї дві дискурсивно набуті, а не привнесені етичності» [4, 473]

Проте також варто взяти до уваги трансформаційні процеси, які певним чином відображені і у процесах формування ідентичностей.

Як зазначає Віктор Степаненко, «складні процеси етнокультурної та політичної самоідентифікації українського соціуму відбуваються за умов чудернацької соціокультурної суміші, що включає, принаймні, три культурно-символічні репрезентації. Це: 1) залишки радянської соціальної та політичної культури з її панівним ідентифікаційним типом «радянської людини», 2) історична українська етнокультурна традиція, викликом часу щодо якої є потреба в оновленні та модернізації за умов державної незалежності, та 3) глобалістська та

постмодерністська соціокультура з її проявами саморефлексивності, вільним самоконструюванням індивідуального біографічного проекту та універсалістською етикою виживання» [9, 110]

Прикладом взаємозв'язку між громадянським суспільством соціальною ідентичністю та національною ідеєю є поняття громадянського націоналізму.

Як зазначає Віктор Степаненко, «мобілізаційна роль громадянського націоналізму (civil nationalism), що асоціюється із поняттям громадянського патріотизму, була одним із найважливіших чинників становлення багатьох сучасних європейських демократій. Особливо характерним видається історичний процес національно-державного будівництва та формування демократії в Бельгії, країні, яка за своєю соціокультурною ситуацією співіснування двох основних етнокультурних та мовних громад досить близька до України» [9, 116-117]

Таким чином можемо констатувати, що соціальна ідентичність є важливою складовою процесу становлення громадянського суспільства, оскільки вона забезпечує ефективну взаємодію особистостей у межах соціуму.

Враховання особливостей соціальної ідентичності у процесах розвитку громадянського суспільства дозволяє краще зрозуміти соціальну спрямованість феномена громадянськості. В такому розумінні громадянське суспільство інтерпретується як історично обумовлений соціальний феномен.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрусів В. В. Дослідження ідентичності: дискусія наукових підходів // Нова парадигма: журнал наукових праць / голов. ред. В. П. Бех.; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; Творче об'єднання «Нова парадигма» – Вип. 72. – К: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 255 с. С. 121-133.
2. Білоконь Ігор. Моральна складова громадянської спрямованості // Соціальна психологія. – 2007. – №6 (26). – С. 45-50.
3. Гапон Н. Ідентичність особистості: взаємодія та відхід від соціокультури // Вісник Львівського університету. Серія Філософські науки. – 1999. – Вип. 1. – 269 с. – С. 243-248.
4. Карась Анатолій. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: Монографія. – Київ; Львів: видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 520 с.
5. Матвійчук Тарас. Громадянське суспільство – міф чи реальність / Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи. Матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції. Львів, 13-14 травня, 2005 р. ЛНУ імені Івана Франка. – Львів. – 2005. – 462 с. – С. 229-231.
6. Сміт Д. Ентоні. Національна ідентичність. Пер. англ. Петро Таращук. – Київ. – «Основи». – 1994. – 224 с.
7. Социальные идентификации и идентичности / С.А. Макеев, С.Н. Оксамитная, Е.В. Швачко. – Киев: Ин-т социологии НАН Украины, 1996. – 185 с.
8. Социологический энциклопедический русско-английский словарь: Более 10 000 единиц / С.А. Кравченко. – М.: ООО «Издательство Астрель»; ООО «Издательство АСТ»; ООО «Транзиткнига», 2004. – 511, 1 с.
9. Степаненко Віктор. Етнос-демос-поліс: етнополітичні проблеми соціальної трансформації в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – №2. – С. 102-120.
10. Тарасенко В., Іваненко О. Соціальна ідентифікація українського суспільства. / Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції, український досвід / за ред. В.В. Танчера, В.П. Степаненко. К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 244 с. С. 172-210.
11. Тарасенко В.І., Іваненко О.О. Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма). – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 576 с.